

It is shown that the substantive jurisdiction of the ICTY and the ICC does not coincide with the provisions of the Nuremberg and Tokyo tribunals. The differences relate to the list of categories of crimes; parallel jurisdiction of international ad hoc tribunals and national courts; extending the competence of ad hoc tribunals to cases of crimes committed both during wars between states and during internal armed conflict, etc. The content of the categories of crimes, their composition, the subjects of responsibility have been clarified. In particular, the characteristic features of the crime of genocide and crimes against humanity are identified; the conditions, elements and subjects for the recognition of their qualifications are indicated.

The author pays attention to the principles of personal jurisdiction, shows that in the decisions of international tribunals ad hoc has developed the principle of individual responsibility for international crimes that constitute substantive jurisdiction. The application of the principle of universal jurisdiction in the activity of tribunals is revealed.

The author concludes that the establishment of ad hoc international criminal tribunals and their activities has contributed to the development of the concept of international crime and the separation of a special "Hague" modification.

Keywords: international crime, tribunal, "Hague" modification, international justice, jurisdiction, criminal liability.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, 2021; 2 (117): 74-78
УДК: 364.2
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2021/2.117-14>

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2021

Л. Сіньова, канд. юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-5514-3549

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ТА БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ⁴

Досліджено особливості правового статусу дитячої бездоглядності та безпритульності й визначено місце зазначеної категорії осіб у суспільстві та діяльності держави. Дитяча бездоглядність та безпритульність розглядаються як окрема категорія, яка потребує соціально-правового захисту від держави та благодійних організацій, особливо в період пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Нині проблема бездомних громадян і безпритульних дітей в Україні деформує соціальне середовище, руйнує фізичне, психічне та духовне здоров'я людей, знижує їхню життєву, громадську та творчу активність, погіршує моральний стан, створює соціальну напругу в суспільстві. Основними причинами такої ситуації стало різке зниження доходів і рівня життя населення внаслідок пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19) і структурних змін у галузях економіки, збитковості багатьох підприємств виробничої сфери, недосконалості фінансово-кредитних механізмів, різкого збільшення наявного та прихованого безробіття, а також неготовності навчальних і соціальних закладів, правоохоронних органів проводити роботу з такими категоріями населення в ринкових умовах.

Визначено закріплені законодавством загальні засади соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей, що забезпечують правове регулювання у суспільстві відносин, які спрямовані на реалізацію бездомними особами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією та законодавством України, створено умови для діяльності громадських і благодійних організацій, що працюють у сфері соціального захисту населення. Досліджено умови й активне зростання чисельності бездомних громадян та безпритульних дітей під час карантину.

Указано на необхідність дотримання й удосконалення чинного законодавства у сфері соціально-правового захисту зазначеної категорії осіб, особливо під час карантину, оскільки здоров'я має бути стратегічним напрямом усього життя людини. Таким чином, держава має захищати та допомагати бездомним громадянам і безпритульним дітям згідно з Конституцією України, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Ключові слова: безпритульність, дитяча бездоглядність, життєві обставини, охорона здоров'я, карантин, соціальна допомога, соціальні послуги, сирітство.

ВСТУП. Однією з актуальних проблем для нашої та багатьох країн світу є дитяча безпритульність, бездоглядність і соціальне сирітство, яка особливо загострилась через пандемію коронавірусу Covid-19. Чисельність безпритульних дітей в Україні коливається від 40 до 100 тис. Більшість безпритульних – це діти шкільного віку від 6 до 16 років – 76 %, дошкільнята – 13 %, підлітки старші 16 років – 11 %. Найбільша кількість безпритульних і бездоглядних дітей у межах України налічується в Донецькій, Луганській, Харківській областях. Третину цих дітей виганяють із дому батьки-алкоголіки та наркомани; до 40 % – це діти з неблагополучних сімей і відповідних соціальних груп населення, значна частина яких стає жертвами окремих злочинців і злочинних угруповань [1, с. 55–57]. Донедавна безпритульність дітей і соціальне сирітство було більшою мірою притаманне промисловим центрам нашої країни з розвинутою інфраструктурою та мережею торговельних і розважальних центрів, котрі сприяють підтриманню життєдіяльності бездомних дітей, а з іншого

боку, несуть велику кількість загроз. Однак зі зростанням трудової міграції бездоглядність, соціальне сирітство стало поширеним явищем і в аграрно-індустріальних регіонах нашої країни [2, с. 222]. Тривожною тенденцією нині є активне зростання чисельності бездомних громадян і безпритульних дітей, які займаються бродяжництвом. Проблема бездомних громадян і безпритульних дітей в Україні деформує соціальне середовище, руйнує фізичне, психічне та духовне здоров'я людей, знижує їхню життєву, громадську та творчу активність, погіршує моральний стан, створює соціальну напругу в суспільстві [3].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. Криза, викликана COVID-19, загострила прояви нерівності, дискримінації та соціальної відчуженості в Україні. Маргіналізовані групи, особи у вразливому становищі зазнають підвищеного ризику залишитися осторонь. У нещодавній доповіді Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (далі – УВКПЛ) про вплив COVID-19 на права людини в Україні підкреслено

⁴ Наукове дослідження проведено в межах держбюджетної теми НДР № 20БФ042-01 "Правове забезпечення соціальної безпеки в євроінтеграційних умовах".

непропорційно негативний вплив пандемії на тих, хто вже мав обмежений доступ до здійснення прав на охорону здоров'я, працю, освіту, соціальний захист і достатній життєвий рівень, як-от: жінки, роми, бездомні особи, особи з інвалідністю й особи літнього віку, особливо ті, які перебувають в спеціалізованих закладах [4].

Постановою КМ України від 9 грудня 2020 р. № 1236 "Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів із метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2" [5] встановлено, що на території України на період дії карантину запроваджуються обмежувальні протиепідемічні заходи, а саме: заборонено перебування на вулицях без документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство чи її спеціальний статус, без посвідчення про взяття на облік бездомної особи, довідки про звернення за захистом в Україні.

Слід наголосити, що станом на початок 2021 р. безпритульних побільшало. Лише у Києві 280 зареєстрованих і кілька тисяч неофіційних безпритульних. Підземні переходи на вокзалі та в метро для багатьох безхатченків – одне з небагатьох доступних місць порятунку від морозів і вдень, і вночі. Навіть якщо в Києві, за офіційним даними, відкрито понад 30 пунктів обігріву, а в кожному районі працюють будинки соціальної допомоги. Волонтери з благодійних і релігійних організацій намагаються зігріти безпритульних, роздаючи чай, каву та булйон [6]. Як бачимо, бездомні особи в Україні непропорційно страждають від COVID-19, вони також наражаються на ризик обмороження та переохолодження, оскільки притулки не можуть задовольнити щораз більші потреби у зимовий час. У Доповіді щодо ситуації з правами людини в Україні (1 серпня 2020 р. – 31 січня 2021 р.) зазначено, що у шести областях України досі немає муніципальних притулків для бездомних осіб. У дванадцяти містах інших областей доступ до притулків обмежений через переповнення і неспроможність умістити всіх, хто цього потребує, або через додаткові перешкоди для доступу, такі як: вимога про надання негативного результату тесту на COVID-19. Крім того, директори притулків, з якими розмовляли співробітники УВКПЛ, продовжували скаржитися на те, що через відсутність документів, що посвідчують особу, бездомні особи стикаються з перешкодами в доступі до медичного обслуговування, зокрема тестування і лікування [4]. Відповідно до ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Таким чином, бездомних осіб і безпритульних дітей залишили без права на охорону здоров'я та доступу до базових медичних послуг через відсутність документів, що посвідчують осіб, а здоров'я має бути стратегічним напрямом усього життя людини, за допомогою чого забезпечується підвищення життєстійкості організму, природній опір організму великим і незначним стресовим явищам, а також депресивним станам. Особа має усвідомлювати, що власним здоров'ям можна не займатись (у разі виникнення якихось хвороб – не лікуватись), поки це не шкодить інтересам інших. Наприклад,

Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за зараження людини вірусом імунодефіциту чи іншою невиліковною інфекційною хворобою, зараження венеричною хворобою [7, с. 135].

Через кризу, пов'язану з COVID-19, в Україні посилилася нерівність, дискримінація та соціальна відчуженість, особливо бездомних осіб. У Миколаївській області муніципальний притулок приймає лише бездомних чоловіків і недоступний для жінок, що ще більше ставить їх під загрозу сексуального і гендерно зумовленого насильства. У Херсоні муніципальний притулок не має опалення через невирішене питання з фінансуванням. УВКПЛ також стурбоване практикою багатьох міст не відкривати пункти обігріву, поки температура зовнішнього повітря не сягає нижче -10°C [4].

Законодавство України про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей ґрунтується на Конституції України і складається із законів України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей", "Про соціальні послуги", "Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк", "Про охорону дитинства", "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування", "Про житловий фонд соціального призначення", "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" й інших нормативно-правових актів.

Основним нормативно-правовим актом у роботі з безпритульними дітьми та бездомними особами є Закон України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей" від 2 червня 2005 р. № 2623-IV [8], де визначено загальні засади соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей, що забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, які спрямовані на реалізацію бездомними особами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією та законодавством України, створення умов для діяльності громадських і благодійних організацій, що працюють у сфері соціального захисту населення.

Згідно із ст. 2 зазначеного закону безпритульна особа – повнолітня особа, яка проживає на вулиці, в парках, підвалах, під'їздах будинків, на горищах, об'єктах незавершеного будівництва, в інших місцях, не призначених і непридатних для проживання, зокрема житлових приміщеннях, що перебувають в аварійному стані;

безпритульні діти – діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання;

діти-сироти – діти, в яких померли чи загинули батьки;

діти, позбавлені батьківського піклування – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без звісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням батьками покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів і відсутністю відомостей про їхнє місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, що перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та безпритульні діти.

Важливим чинником у виникненні такого явища як безпритульні діти є соціальне сирітство, зумовлене значною мірою кризою сімейних стосунків, послабленням виховної функції сім'ї. Діти, покинуті батьками, або які залишили сім'ю, і в якій не створено нормальних

умов для життя та повноцінного розвитку, займаються бродяжництвом, жебракуванням, не відвідують школу. Їхній спосіб життя руйнує психіку, штовхає на шлях скоєння правопорушень, злочинів, вживання наркотичних, токсичних речовин та алкоголю. З року в рік зростає кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [9]. Варто наголосити, що особливо на сьогодні, коли у всьому світі спостерігається пандемія через коронавірусну хворобу (Covid-19), чисельність бездомних громадян і безпритульних дітей в Україні постійно зростає.

На думку А. О. Медвідь, дитяча бездомність – це соціальне становище окремої особи, зумовлене відсутністю у неї права на проживання у житловому будинку, квартирі, іншому приміщенні, придатному та призначеному для проживання у відповідному населеному пункті, в якому вона проживає постійно або тимчасово; бездомна дитина – неповнолітня особа, яка перебуває в соціальному становищі бездомності [10, с. 34].

Дитячий Фонд Організації Об'єднаних Націй до дітей вулиці відносить: безпритульних – дітей, які не підтримують зв'язку зі своїми родинами, живуть тимчасово або кожного разу в новому місці в непридатних помешканнях; базовими потребами для них є виживання та пошук житла; бездоглядних – тих, що спілкуються із сім'єю, але через ряд причин (бідність, насилля, експлуатацію, перенаселеність житла тощо) проводять значну частину життя на вулиці; дітей, які перебувають під державною опікою – ті, що втекли з інтернатів, притулків та перебувають на вулиці [11, с. 80]. А. Й. Капська зазначає, що бездоглядність виникає через погане розуміння батьками або опікунами (піклувальниками) своїх обов'язків перед дитиною, незабезпечення її нормальними умовами для розвитку. Нерідкими в таких родинах є випадки жорстокості, насилля, сексуального домагання, атмосфера в родині дуже напружена [12, с. 24–25].

Зазначеним громадянам надаються соціальні послуги, які передбачені Законом України "Про соціальні послуги" від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII [13]. Соціальні послуги – це дії, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їхніх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг. Порядок організації надання соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України. Соціальні послуги надаються для досягнення таких цілей: профілактика складних життєвих обставин; подолання складних життєвих обставин і мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин.

Слід наголосити, що складними життєвими обставинами є ситуації, які негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно. Чинниками, які призводять до складних життєвих обставин, є: похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, зокрема під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом,

катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією.

Як вище зазначалось, причинами такої ситуації стало різке зниження доходів і рівня життя населення внаслідок структурних змін у галузях економіки, збитковості багатьох підприємств виробничої сфери, недосконалої фінансово-кредитних механізмів, різкого збільшення наявного та прихованого безробіття, неготовність навчальних і соціальних закладів, правоохоронних органів проводити роботу з такими категоріями населення в ринкових умовах [3].

Зауважимо, що бездомні громадяни і безпритульні діти мають право: на повагу до їхньої гідності; охорону здоров'я; соціальний захист; правову допомогу; звернення відповідно до законодавства із заявами та скаргами до органів державної влади й органів місцевого самоврядування; отримання інформації про свої права й обов'язки [3]. Підставою для надання допомоги є складні життєві обставини – обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно. До таких належать інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, малозабезпеченість тощо [14, с. 35–39].

Відповідно до законів України "Про органи і служби у справах дітей і спеціальні установи для дітей" та "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" з метою створення необхідних умов для забезпечення прав і свобод бездомних осіб і безпритульних дітей упроваджується їхній облік, який ведеться за місцем проживання або місцем перебування на підставі особистого звернення або їхнього виявлення. Облік бездомних осіб за місцем їхнього проживання або місцем перебування ведеться відповідними закладами для бездомних осіб – центрами обліку, що створюються органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. Центри обліку можуть утворюватися також громадськими і благодійними організаціями та на договірних засадах із місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування надавати послуги щодо здійснення виявлення й обліку бездомних осіб.

Варто наголосити, що під час карантину не було системної політики щодо подолання бездомності і не вжито майже жодних спеціальних заходів для бездомних. У минулорічному звіті щодо реінтеграції бездомних, Міністерство соціальної політики констатувало недостатню кількість закладів для бездомних осіб; станом на кінець 2019 р. по всій країні їх було лише 110 (з них 96 – комунальні). І це включно із закладами для осіб, що відбули покарання у пенітенціарних установах. Причому основною перешкодою для збільшення їхнього розвитку, крім обмежених фінансових можливостей місцевих бюджетів, у звіті зазначено визначення пріоритетів у наданні допомоги для інших соціальних груп населення (особи з інвалідністю, люди похилого віку, діти тощо) [15].

Відповідно до ст. 6-1 Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV [16] бездомні та інші особи, які не мають постійного місця проживання, реєструються за адресою спеціалізованої соціальної установи, закладу соціального обслуговування й соціального захисту, створених відповідно до Закону України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей". Подання заяви про реєстрацію, зняття з реєстрації місця проживання таких осіб у порядку і строки, установлені цим Законом, покладається

на відповідну спеціалізовану соціальну установу, заклад соціального обслуговування та соціального захисту, в яких зазначеним особам надають соціальні послуги відповідно до Закону України "Про соціальні послуги".

У країнах Європи дитячу безпритульність розуміють по-різному. Зокрема, це поняття включає в себе не лише дітей, що не мають постійного житла. Так, у Бельгії розрізняють три групи "дітей вулиці": "діти вулиці" протягом більшої частини дня, які жebraкують, працюють на вулиці, прогулюють школу; діти, які втекли з дому; псевдопостійні "діти вулиці", що живуть вдома, але вулиця є середовищем їхнього постійного місця перебування. У Швеції дітей, що не контактують із батьками, проводять більшість часу в тимчасових приміщеннях та на вулицях, називають "покинутими". Молодіжна політика цієї країни є елементом добре знаної "шведської моделі" економічного розвитку. Вона базується на пріоритеті молоді в різних галузях державної діяльності. В Італії стосовно дитячої безпритульності вживається термін "неповнолітні групи ризику". У Великій Британії осіб вулиці залежно від віку називають: "юні втікачі" – діти до 18 років, які пішли з дому чи виховної установи; "молоді бездомні" – особи, які не мають роботи та постійного місця проживання; "ті, що сплять на вулиці" – підлітки та молодь, які не мають постійного притулку та ночують під мостами і в місцях різних вуличних будівель [17].

Наприклад, у Німеччині безпритульним надають можливість переночувати в готелях, оскільки через пандемію COVID-19 місць у притулках не вистачає. Також, у межах допомоги під час холодної пори року католицька громада щорічно надає ліжка для 40 людей [18]. В Угорщині у червні 2018 р. парламент країни ухвалив конституційну поправку, що забороняє безпритульність. Цей хід зробив неможливою подачу апеляції до Конституційного суду. Тепер у конституції Угорщини зазначено, що "постійне проживання у громадських місцях заборонено". Заборона на безпритульність набула чинності 15 жовтня після ухвалення закону. Тепер поліцейські можуть підійти до безпритульних, вимагати від них покинути вулицю та поселитися у притулку [19]. Варто наголосити, що більшість назвала таку заборону негуманною і наголосила, що Угорщина порушує конституційні принципи та фундаментальні цінності Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ. В умовах, коли органи влади не надають необхідних соціальних послуг усім вразливим групам, цю функцію беруть на себе сервісні організації, активісти і волонтери. Так, у Києві працює щонайменше десяток ініціатив, які допомагають бездомним, малозабезпеченим і літнім людям. Хоч вони і виконують життєво важливу роботу, однак не можуть замінити собою державну систему соціального забезпечення, наприклад, створити достатню мережу притулків для бездомних або жертв домашнього насилля [20]. Як бачимо, станом на 25 березня 2021 року захворюваність на коронавірусну інфекцію COVID-19 у світі та в Україні почала знов зростати, з'являються нові штамми, тому розраховувати на нормальне життя ще зарано. В Україні вживаються заходи для зменшення кількості захворювань на коронавірусну хворобу, в тому числі, запроваджено карантин. Таким чином, держава має захищати та допомагати бездомним громадянам та безпритульним дітям згідно Конституції України, так як людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Список використаних джерел

1. Економічна активність населення України 2008: стат. Збірник / Державний комітет статистики України. – К.: 2009. – 234 с.
2. Руженський М.М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці: дис. на здобуття докт.еко.наук: спец. 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки / М.М. Руженський. – Київ : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2016. – 411 с.
3. Соціальний захист бездомних громадян та безпритульних дітей URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7818 (дата звернення 18.02.2021)
4. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 1 серпня 2020 року 31 січня 2021 року URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-ukr.pdf> (дата звернення 25.03.2021)
5. Постанова КМ України від 9 грудня 2020 року № 1236 Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протієпідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantynu-ta-zaprovozhdzhennya-obmezhuvalnih-protiepidemichnih-zahodiv-1236-091220> (дата звернення 25.03.2021)
6. Як безпритульні виживають у мороз і пандемію URL: <https://www.dw.com/uk/yak-bezkhatchenky-vyzhyvaut-u-moroz-i-pandemii-video/a-56537654> (дата звернення 18.02.2021)
7. Орлюк О.П. Здоров'я людини як найвища соціальна цінність / О. П. Орлюк, Л.Ю. Малюга, Л.М. Сінцова, Д.В. Зозуля. // *"Світ Медицини та Біології"* №3(69), 2019 рік, С. 133-136
8. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 2 червня 2005 року № 2623-IV // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, № 26, ст.354
9. Програма подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки URL: <http://korosten-rada.gov.ua/bromada/arhiv/programa-podolannya-dityachoyi-bezpritulnosti-i-bezdoglyadnosti-na-2006-2010-roki/> (дата звернення 26.03.2021)
10. Медвідь А.О. Соціальний захист бездомних осіб і безпритульних дітей : дис. На здобуття наук.ступеня канд.юрид.наук : спец. 12.00.05. "Трудове право; право соціального забезпечення" // А.О. Медвідь. Національний університет "Одеська юридична академія" – Одеса, 2015. – 241 с.
11. Лукашов С. Социальная помощь детям улицы: опыт работы проекта ЮНИСЕФ "Дети улицы" в Украине (1997-2000гг.): [исследование и методические рекомендации] / С. Лукашов, Т. Зайцевская. – К., 2000. – С. 80.
12. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / [заг. ред. А.Й. Капська, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухова]. – К.: УДЦССМ, 2000. – С. 24 – 25.
13. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 18, ст.73
14. Болотіна Н.Б. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять/ Н.Б.Болотіна // *Право України*. – 2000. – № 4. – С. 35 – 39.
15. Коронавірус і соціальний захист : між реформою і кризою URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-sotsialnyi-zakhyst-mizh-reformoiu-i-kryzoiu> (дата звернення 17.02.2021)
16. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 15, ст.232
17. Гуйван І.В. Правові аспекти дитячої безпритульності: український та міжнародний досвід. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7592 (дата звернення 23.03.2021)
18. Як готелі Берліна відкривають двері для безпритульних URL: <https://www.dw.com/uk/yak-hoteli-berlina-vidkryvaut-dveri-dlia-bezpritulnykh/a-56590859> (дата звернення 18.02.2021)
19. Заборона на безпритульних в Угорщині: коли бідність стала злочиним URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B2-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D0%B1%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BC/a-45936332> (дата звернення 18.08.2020)
20. Соціальна справедливість і коронавірус: аналіз наслідків для добробуту URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/sotsialna-spravedlyvist-i-koronavirus-analiz-naslidkiv-dlia-dobrobutu> (дата звернення 18.08.2020)

References

1. Ekonomichna aktivnist' naselennya Ukrainy 2008: [Economic activity of the population of Ukraine in 2008] stat. Zbirnyk (2009) Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. (in Ukrainian).
2. Ruzhenskyy, M.M. (2016) Transformatsiya instytutiv sotsial'noho zakhystu naselennya v tranzytivnyy ekonomitsi [Transformation of social protection institutions in the transitional economy]. Doctor's thesis. Kyiv's'kyi natsional'nyy ekonomichnyy universytet imeni Vadyma Het'mana [Vadym Hetman Kyiv National University of Economics], Kyiv (in Ukrainian).
3. Sotsial'nyy zakhyst bezdomnykh hromadyan ta bezpritul'nykh ditey [Social protection of homeless people and homeless children] Retrieved from https://minjust.gov.ua/m/str_7818 (in Ukrainian).

4. Dopovid' shchodo situatsiyi z pravamy lyudyny v Ukraini 1 serpnia 2020 roku 31 sichnya 2021 roku [Report on the human rights situation in Ukraine August 1, 2020 January 31, 2021] Retrieved from <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-ukr.pdf> (in Ukrainian).

5. Pro vstanovlennya karantynu ta zaprovadzhennya obmezhuval'nykh protyepidemichnykh zakhodiv z metoyu zapobihannya poshyrennyu na terytoriyi Ukrainy hostroyi respiratornoyi khvoroby COVID-19, sprychynenoyi koronavirusom SARS-CoV-2, Postanova KM Ukrainy vid 9 hrudnya 2020 roku № 1236 [On quarantine and introduction of restrictive anti-epidemic measures to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2 in Ukraine, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] № 1236 (2020) Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npsa/pro-vstanovlennya-karantynu-ta-zaprovadzhennya-obmezhuvalnih-protiepidemichnih-zahodiv-1236-091220> (in Ukrainian).

6. Yak bezprytl'ni vyzyvayut' u moroz i pandemiyu [How the homeless survive in the cold and pandemic] Retrieved from <https://www.dw.com/uk/yak-bezkhatchenky-vyzyvaiut-u-moroz-i-pandemiiu-video/a-56537654> (in Ukrainian).

7. Orlyuk, O.P. (2019) Zdorov'ya lyudyny yak nayvyshcha sotsial'na tsinnist' [Human health as the highest social value] "Svit Medytsyny ta Biolohiyi" ["World of Medicine and Biology"] №3(69), S. 133-136 (in Ukrainian).

8. Pro osnovy sotsial'noho zakhystu bezdomnykh osib i bezprytl'nykh ditey : Zakon Ukrainy [On the basics of social protection of homeless people and homeless children: the Law of Ukraine] № 2623-IV (2005) Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR), [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], (26), 354 (in Ukrainian).

9. Prohrama podolannya dytyachoyi bezprytl'nosti i bezdohlyadnosti na 2006-2010 roky [Program for overcoming child homelessness and neglect for 2006-2010] Retrieved from <http://korosten-rada.gov.ua/gromada/arhiv/programa-podolannya-dytyachoyi-bezprytl'nosti-i-bezdohlyadnosti-na-2006-2010-roki/> (in Ukrainian).

10. Medvid', A.O. (2015) Sotsial'nyy zakhyst bezdomnykh osib i bezprytl'nykh ditey [Social protection of homeless people and homeless children] Natsional'nyy universytet "Odes'ka yurydychna akademiya" [National University "Odessa Law Academy"] – Odesa (in Ukrainian).

11. Lukashov, S. (2000) Sotsial'naya pomoshch' detyam ulitsy: opyt raboty proyektu YUNISEF "Deti ulitsy" v Ukraine (1997-2000gg.): [issledovaniya i metodicheskiye rekomendatsii] [Social assistance to street children: the experience of the UNICEF project "Street children" in Ukraine (1997-2000): [research and methodological recommendations] – S. 80. (in Ukrainian).

12. Kaps'ka, A.Y. (2000) Slovnnyk-dovidnyk dlya sotsial'nykh pedahohiv ta sotsial'nykh pratsivnykiv [Dictionary-reference book for social educators and social workers] K.:UDTSSM, S. 24 – 25. (in Ukrainian).

13. Pro sotsial'ni posluhy : Zakon Ukrainy [On social services: Law of Ukraine] № 2671-VIII (2019) Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], (18), 73 (in Ukrainian).

14. Bolotina, N.B. (2000) Pravo lyudyny na sotsial'ne zabezpechennya v Ukraini: problema terminiv i ponyat' [The human right to social security in Ukraine: the problem of terms and concepts] *Pravo Ukrainy*. [Law of Ukraine] № 4. S. 35 – 39. (in Ukrainian).

15. Koronavirus i sotsial'nyy zakhyst : mizh reformoyu i kryzoyu [Coronavirus and social protection: between reform and crisis] Retrieved from <https://cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-sotsialnyi-zakhyst-mizh-reformoiu-i-kryzoiu> (in Ukrainian).

16. Pro svobodu peresuvannya ta vil'nyy vybir mistysya prozhyvannya v Ukraini : Zakon Ukrainy [On freedom of movement and free choice of residence in Ukraine: Law of Ukraine] № 1382-IV (2003) / Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR), [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], (15), 232 (in Ukrainian).

17. Huyvan, I.V. (2021) Pravovi aspekty dytyachoyi bezprytl'nosti: ukraiyins'kyi ta mizhnarodnyy dosvid. [Legal aspects of child homelessness: Ukrainian and international experience] Retrieved from https://minjust.gov.ua/m/str_7592 (in Ukrainian).

18. Yak hoteli Berlina vidkryvayut' dveri dlya bezprytl'nykh [How hotels in Berlin open their doors to the homeless] Retrieved from <https://www.dw.com/uk/yak-hoteli-berlina-vidkryvaiut-dveri-dlia-bezprytl'nykh/a-56590859> (in Ukrainian).

19. Zaborona na bezprytl'nykh v Uhorshchyni: koly bidnist' stala zlochynom [Prohibition of homelessness in Hungary: when poverty became a crime] Retrieved from <https://www.dw.com/uk/%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B2-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D0%B1%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BC/a-45936332> (in Ukrainian).

20. Sotsial'na spravedlyvist' i koronavirus: analiz naslidkiv dlya dobrobutu [Social justice and the coronavirus: an analysis of the consequences for welfare] Retrieved from <https://cedos.org.ua/uk/articles/sotsialna-spravedlyvist-i-koronavirus-analiz-naslidkiv-dlia-dobrobutu> (in Ukrainian).

Received: 26/03/2021
1st revision: 15/04/2021
Accepted: 25/04/2021

L. Sinova, PhD (Law), Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF CHILD NEGLECT AND HOMELESSNESS DURING QUARANTINE

The article examines the features of the legal status of child neglect and homelessness, determines the place of this category of persons in society and the state. Child neglect and homelessness are considered as a separate category that needs social and legal protection from the state and charitable organizations, especially during the coronavirus pandemic (COVID-19). Today, the problem of homeless people and homeless children in Ukraine distorts the social environment, destroys the physical, mental and spiritual health of people, reduces their vital, social and creative activity, worsens morale, as well as creates tension in society. The main reasons for this situation were a sharp decline in income and living standards due to the coronavirus pandemic (COVID-19) and structural changes in the economy, unprofitability of many manufacturing enterprises, imperfect financial and credit mechanisms, the sharp increase in existing and hidden unemployment, unpreparedness of training and social institutions, as well as law enforcement agencies to work with such categories of the population in the market conditions.

The general principles of social protection of homeless persons and homeless children established by the legislation are determined. It provides legal regulation for relations in society, which are aimed at realization by homeless persons and homeless children of their rights and freedoms provided by the Constitution and legislation of Ukraine. It also creates conditions for public and charitable organizations working in the field of social protection.

The conditions and active growth of the number of homeless people and homeless children during quarantine are studied. The author points out the need to comply with the current legislation in the field of social and legal protection of this category of persons, especially during quarantine, as health should be a strategic direction of human life. Thus, the state should protect and help homeless citizens and homeless children according to the Constitution of Ukraine, as a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value. The maintenance and upbringing of orphans and children deprived of parental care is the responsibility of the state.

Keywords: homelessness, child neglect, life circumstances, health care, quarantine, social assistance, social services, orphanhood.